

06.05.20

השפעת נגיף קורונה על זכויות אנשים עם מוגבלות – סקירה והמלצות של ארגון הבריאות העולמי

תרגום ועריכה : עו"ס נילי דניאל - מנהלת תוכן ותוכניות אישיות, שרות להערכה והכרה, אגף להערכה, הכרה ותכניות, מינהל מוגבלויות, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

כללי

נגיף הקורונה עימת את נושא שמירת זכויות אדם – המקודש במדינות המערב, עם ההכרח להגן על הזכות הבסיסית ביותר – הזכות לחיים.

בעשורים האחרונים, הוכרו אנשים עם מוגבלות ברחבי העולם כקבוצה- אשר החלת זכויות אדם אוניברסליות עליה- זקוקה להתייחסות ייחודית באמצעות חקיקה ואמנות בין לאומיות. מסמך ההנחיות שהוציא לאחרונה ארגון הבריאות העולמי, שעניינו זכויות אנשים עם מוגבלות בצל משבר הקורונה, מדגיש את מאפייניה של אוכלוסייה זו והיותה נתונה לסיכון מוגבר.

המסמך מנתח את מצב זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות בצל משבר הקורונה בהתייחס לשש זכויות יסוד: הזכות לבריאות, הזכות לחיים בקהילה, הזכות למחיה, לעבודה ולפרנסה, הזכות להגנה מפני אלימות והזכות לחינוך. כמו כן מופיעה התייחסות מיוחדת לאנשים החיים במוסדות וכן לשתי קבוצות ייחודיות שבהן קיים "ייצוג יתר" לאנשים עם מוגבלות : אוכלוסיית האסירים ואוכלוסיית מחוסרי הבית.

להלן עיקרי המסמך והמלצותיו המרכזיות בנוגע לשמירת זכויות היסוד של אנשים עם מוגבלות בימי נגיף קורונה:

הזכות לבריאות

מודגש כי למרות היותם קבוצת סיכון מובהקת להידבקות ופיתוח סיבוכים - אנשים עם מוגבלות מופלים ממספר אספקטים בהקשר למימוש זכותם לבריאות:

- 1.1 אי שוויון בנגישות לשירותי בריאות בהיעדר מידע ומתקנים נגישים;
- 1.2 הנחיות ופרוטוקולים רפואיים סלקטיביים (מקרה מכונת ההנשמה) המוציאים מכלל זכאות סוגים שונים של ליקויים ורמות תפקוד תוך הסתמכות בין השאר על מידת "איכות החיים" הצפויה לאדם אם ישרוד ובכך מפלים אנשים עם מוגבלות וממעטים באיכות חייהם ובערכם החברתי.

1.3 המלצות

- 1.4 איסור על מניעת טיפול בשל מוגבלות וביטול שירותים המונעים גישה לטיפול על בסיס קריטריונים כגון: הערכת מידת איכות החיים, מידת התלות בזולת או כל צורה אחרת של הטיה משיקולים שאינם רפואיים.
- 1.5 הבטחת עדיפות לבדיקות קורונה עבור אנשים עם מוגבלות המפגינים סימפטומים.
- 1.6 קידום מחקרים על בנושא השפעת נגיף קורונה על בריאותם של אנשים עם מוגבלות.
- 1.7 זיהוי והסרת חסמים לקבלת טיפול, כולל: קיום סביבות נגישות בבתי חולים, מתקני בדיקות ובידוד וכן יצירת פניות בצוות למתן מידע רפואי וקיום תקשורת מובנת ונגישה.
- 1.8 הבטחת מלאי ואספקת תרופות סדירה לאנשים עם מוגבלות
- 1.9 הגברת המודעות של עובדי הבריאות למניעת אפליה מבוססת דעות קדומות.

2. השפעת נגיף קורונה על אנשים עם מוגבלות החיים במוסדות

- 2.1 לנגיף קורונה היו השלכות חסרת פרופורציה על אנשים החיים במוסדות, שהתבטאו בתמותה של 42 – 57 אחוז מכל המקרי המוות כתוצאה מהנגיף (כולל מוסדות לקשישים). ככלל, אנשים במוסדות מצויים בסיכון מוגבר להידבקות ולחולי הקשור הן למצב פיזי ומחלות

רקע והן לקושי בשמירת ריחוק חברתי בין הדיירים ובינם לבין הצוות. אנשים עם מוגבלות במוסדות מתמודדים גם עם סיכון לפגיעה בזכויות אדם באמצעות: הזנחה, הגבלות, בידוד ואלימות.

2.2. המלצות

- 2.3. שחרור אנשים עם מוגבלות ממוסדות, במידת האפשר, תוך הבטחת תמיכה בקהילה- לתקופת המשבר.
- 2.4. מתן עדיפות בבדיקות לדיירים ולצוותים.
- 2.5. קידום צעדי מניעה בתוך המוסדות - יצירת ריחוק חברתי, הבניית מתכונת ביקורים, חיוב שימוש באמצעי מיגון ושיפור ההיגיינה.
- 2.6. תגבור זמני של תקציבי המוסדות כדי לאפשר להם התמודדות טובה.
- 2.7. הקפדה על זכויות אדם: מניעת אפליה, אלימות והתעללות.
- 2.8. שמירה על הזכות להסכמה מדעת; נגישות לצדק ולהליכים משפטיים
- 2.9. אימוץ מגמת הוצאה ממוסדות לחלופות בקהילה בליווי תכניות תמיכה מתאימות.

3. השפעת נגיף קורונה על זכותם של אנשים עם מוגבלות לחיות בקהילה

ההנחיות לסגר בבתים יוצרות הפרעות וסיכונים חדשים לאוטונומיה, לבריאותם ולחיייהם של אנשים עם מוגבלות החיים בקהילה.

3.1. אנשים רבים התלויים באחרים לצרכי יומיום מוצאים עצמם ללא תמיכה בשל הגבלות התנועה והגבלות הריחוק הפיזי. הם נתונים בסיכון לאי נגישות למזון, מוצרי יסוד ותרופות וכן אי יכולת בצוע פעולות בסיסיות כמו אכילה מקלחת ובישול.

3.2. מידע ציבורי הקשור לנגיף אינו מוצג באופן נגיש לכל סוגי המוגבלויות (שפת סימנים, כתוביות פורמט קל לקריאה וכד').

3.3. בנוסף, אנשים עם מוגבלות חברתית ואוטיזם למשל, עשויים להתקשות עם מוגבלות תנועה מחמירות – מה שיעצים קשיי התנהגות.

3.4. המלצות

- 3.5. יצירת פורמטים של מידע נגיש לכל סוגי המוגבלויות.
- 3.6. הקלה בהגבלות התנועה לצורך יציאות זהירות ומדודות לאנשים המתקשים להיות בסגר מלא בשל מוגבלותם ומתן החרגה גם למטפלים/מלווים בהתאמה.
- 3.7. הבטחת אספקה סדירה של תרופות ואמצעי מיגון.
- 3.8. קיום שעת פתיחה יומית במרכזים ושירותים חינוכיים אחרים לאנשים עם מוגבלות ומטפליהם לצורך הצטיידות תוך מינימום סיכון.
- 3.8. התייעצות תכופה עם אנשים עם מוגבלות ונציגיהם (משפחות, ארגונים) לשם יצירת מסגרת מענים מבוססי זכויות אדם שתקיף את כל מגוון המוגבלויות.

4. ההשפעה של נגיף קורונה זכויות אנשים עם מוגבלות לעבודה, הכנסה ומחיה

ככלל, אנשים עם מוגבלות מועסקים פחות מאחרים ומרבים לעבוד בסקטורים לא פורמליים. לפיכך, יש להם פחות נגישות לביטוח סוציאלי ודמי אבטלה מה שהופך אותם לפגיעים במיוחד במשבר הנוכחי. גם אלה המועסקים - מתקשים לעבוד מן הבית בשל היעדר ציוד והדרכה ומצויים בסיכון גבוה לאבד את עבודתם. אובדן ההכנסה, המלווה לעתים באובדן הכנסת בן הזוג ובצירוף הוצאות מיוחדות שוטפות הקשורות למוגבלותם – עשויים לדרדר אותם במהירות לעוני.

4.1. המלצות

- 4.2. תמיכה כספית באנשים עם מוגבלות ללא הכנסה באמצעות: תשלומים, הקלות במס וסבסוד מוצרים.
- 4.3. העלאת קצבאות הנכות וכיסוי הוצאת מיוחדות הקשורות למוגבלות.
- 4.4. הארכה אוטומטית של תוקף הטבות העומדות לפוג.
- 4.5. תמיכה ופיצוי כספי לעובדים עצמאיים עם מוגבלות.

- 4.6. תמיכה והקלות למעסיקים שיספקו ציוד לעבודה מקוונת מהבית.
4.7. הכללת אנשים עם מוגבלות בתכניות לחלוקת מזון לבתים

5. השפעת נגיף קורונה על זכותם הזכות לחינוך של אנשים עם מוגבלות אנשים עם מוגבלות נוטים פחות להשלים את השכלתם ונתונים יותר להדרה מלימוד וחינוך. סגירת מוסדות החינוך ומעבר ללימוד מקוון יוצרים גם הם אפליה בשל חסמים הקיימים בתחום זה: היעדר ציוד ונגישות למרשתת, היעדר חומרי לימוד נגישים ותמיכה והדרכה בתהליך הלמידה. כתוצאה מכך, רבים מהתלמידים עם המוגבלות נשארים מאחור במיוחד אנשים עם מוגבלות קוגניטיבית.

5.1. המלצות

- 5.2. פרסום הנחיות ברורות למוסדות חינוך ומורים על מגוון האפשרויות בלימוד מקוון.
5.3. הבטחת גישה למרשתת ואספקת ציוד נלווה במקרה הצורך
5.4. הדרכה הכשרה ותמיכה למורים בלימוד מקוון עבור אנשים עם מוגבלות
5.5. ביסוס שיתוף פעולה עם הורים ומטפלים לתמיכה בלמידה
5.6. פיתוח חומרים נגישים לתמיכה בלמידה מרחוק
5.7. פיתוח חומרים נגישים אודיו-ויזואליים בסוגי מדיה שונים: (טלוויזיה, מחשב, טלפון חכם וכד')

6. השפעת נגיף קורונה על זכותם של אנשים עם מוגבלות להגנה מפני אלימות ככלל, אנשים עם מוגבלות ובעיקר נשים, נתונים בסיכון לאלימות במיוחד בעת בידוד. נשים ונערות עם מוגבלות מתמודדות עם אחוזים גבוהים של אלימות מינית מצד בן הזוג ועם אלימות ביתית. מידע על אלימות מבוססת מוגבלות ומגדר בימי הקורונה אינו זמין עדיין, אולם הניסיון מראה שבנסיבות דומות אוכלוסייה זו מצויה בסיכון מוגבר.

המלצות

- 6.1. הבטחת נגישות מנגנוני הדיווח, קווים חמים, וכן מקלטים ומרכזי חירום.
6.2. מעקב יזום אחר מצבם של אנשים עם מוגבלות החיים בבידוד ויצירת רשתות תמיכה סביבם.
6.3. העלאת מודעות בציבור ובקרב הגורמים המטפלים בדבר הסיכון המוגבר לאלימות בקרב אוכלוסייה זו.

7. השפעת נגיף הקורונה על קבוצות ייחודיות של אנשים עם מוגבלות

לאנשים עם מוגבלות קיים ייצוג יתר בקרב אוכלוסיית האסירים ומחוסרי הבית.
7.א. אסירים עם מוגבלות: מדובר בעיקר באנשים עם גבוליות שכלית לקויה למידה תפקוד והסתגלות ואנשים עם מש"ה ששירותי הבריאות בכלא לרוב אינם ערוכים לטפל בהם. הם נתונים בסיכון גבוה עקב צפיפות וחוסר היגיינה וקושי לשמור על הנחיות הריחוק. רבים מהם תלויים בתמיכה בלתי פורמלית של אסירים אחרים לשם נגישות למזון, תנועה ורחצה.

7.א.1. המלצות

- 7.א.2. דילול אוכלוסיית האסירים ושחרור קבוצות סיכון לחלופות כגון שירות מבחן, תוך תמיכה במשפחות ובקהילה הקולטת.
7.א.3. נקיטה בצעדי מניעה בתוך בתי"ס: זיהוי אסירים עם מוגבלות; והבטחת גישתם למזון, מים, סניטציה ותמיכה; שימוש באמצעי ריחוק חברתי; שימוש באמצעי מיגון; שיפור תנאי ההיגיינה.

7.ב. אנשים ללא דיור הולם

אנשים עם מוגבלות, במיוחד מוגבלות קוגניטיבית, מאופייניים בייצוג יתר בקרב האוכלוסייה הענייה ביותר -אלה החיים במקלטים לחסרי בית ובמבנים/תשתיות בלתי חוקיות. הם פגיעים במיוחד להידבקות בשל צפיפות דיור חוסר גישה למים וסניטציה, זאת בנוסף להשלכות מצבם הגופני הבסיסי.

- נגיף קורונה "דחף" את מחוסרי הבית למקלטים ציבוריים עמוסים שבהם מתפשט הנגיף.
1.ב.7 המלצות
- 2.ב.7 להבטיח התייחסות בכבוד למחוסרי בית עם מוגבלות באמצעות הדרכת צוותים ביצירת תקשורת ראשונית שתמנע/תרסן תגובות אלימות.
- 3.ב.7 מניעת פינוי בכוח ממבנים/תשתיות לא חוקיות – העלול לתרום להתפשטות הנגיף.
- 4.ב.7 איתור חלופות למקלטים המספקות ריחוק חברתי: מלונות, אצטדיונים, מרכזי כנסים וכד'.
- 5.ב.7 אספקת סניטציה ברחובות כולל: מים זורמים, סבון, כיורים ומשאבים נוספים נדרשים להבטחת זמינות מים וסניטציה.

